

TÜRKİYE-ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ

Alev KILIÇ

Blog No: 29
11.04.2017

Emekli büyükelçi, AVİM Başkanı

Diplomatik Gözlem, Nisan 2017, Sayı: 63

Türkiyenin ortaya koyduğu tarihi gerçekler ve çözüm önerileri uluslararası alanda giderek daha fazla kabul görmekte ve hukuk alanında somut sonuçlar vermektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kıtasına inen Demir Perde, Türkiyeyi kuzeybatıda Kafkaslar ve Orta Asyadan ayırmış ve böylece Türkiye'nin Sovyetler Birliğiyle ilişkilerinde tek muhatabı Moskova olmuştur. Aralık 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması ve on beş cumhuriyetin bağımsızlık ilan etmesi üzerine, Türkiye, Güney Kafkaslarda bağımsızlığını kazanan üç cumhuriyeti, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycanı, ayırım gözetmeksizin ivedilikle tanımış, Azerbaycan ve Gürcistan ile hızla diplomatik ilişkiler tesis etmiştir. Öte yandan Türkiye, Ermenistanın bağımsızlığını tanımakla beraber, diplomatik ilişki kurmadan önce, tarihten gelen Türkiye ve Türk karşıtı iddiaların açıklığa kavuşmasını beklemiştir.

Ne yazık ki, bu bekleyiş günümüze kadar devam etmektedir.

Tarihsel açıdan bakıldığında, Anadolu'ya yerleşirken Türklerin Ermenilerle karşı karşıya gelmedikleri, bir Ermeni devletiyle karşılaşmadıkları, bununla birlikte, Ermenilerin tebaası olduğu devletleri yenerek bölgeye egemen oldukları söylenebilir. Daha sonra, Osmanlı İmparatorluğunun çok etnikli, çok dinli ve çok kültürlü yapısı ve millet sistemi altında, Ermeni milleti (millet-i Ermeniyan) beş asırdan fazla bir süre barış içinde varlığını sürdürmüştür. Ermeniler ile Türkler ve Müslümanlar arasındaki çatışma, Osmanlı İmparatorluğunun zayıflama ve dağılma süreci sırasında, başta Çarlık Rusyası olmak üzere, müttefik güçlerin Ermenileri kendi taraflarına çekerek ayaklanmaya sevk etmesiyle

başlamıştır.

Yaklaşık 16 milyon insanın hayatına mal olan Birinci Dünya savaşı sırasında çıkarlarının düşmanla birlik olmaktan geçtiğine inanan Osmanlı Ermenileri de büyük acılar çekmiş, bir kısmı Kafkaslara göç ederken bir diğer kısmı ise İmparatorluğun güney vilayetlerine, cephe ve muhabere hatları boyunca yerleştirilmiş ve bu süreçte karşılıklı kayıplar ve trajediler yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasından sonra kuruluş sürecindeki Türkiye Cumhuriyeti, 1918-1920 yılları arasında var olan tarihteki ilk bağımsız Ermenistan Cumhuriyetiyle Gümrü ve Kars anlaşmalarını imzalamış ve böylece tarihi bir mutabakat ve uzlaşmanın temelini atmıştır. Ermenistan bağımsızlığını yitirip bir Sovyet Cumhuriyeti olduğunda aynı anlayış ve ilkeler 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması ile teyit edilmiştir.

Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin, ikili boyutun yanı sıra, göz ardı edilemeyecek bölgesel ve hatta bölge ötesi veçheleri de bulunmaktadır. Ermenistanın bulunduğu bölge günümüzde Güney Kafkasya olarak tanımlanmaktadır. Bu bölge, her biri Türkiye ile sınırı bulunan üç ülkeye, yani Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycana ev sahipliği yapmaktadır. Bölge için ideal olan kuşkusuz bölgesel istikrar, işbirliği ve iyi komşuluk ilişkileridir. Nitekim böyle bir durumda Türkiye doğal olarak bu bölgesel işbirliğinin bir tarafı olacaktır. Bununla birlikte Ermenistan, katliamlar ve yerel halkı sürmek suretiyle Azerbaycanın topraklarını işgal etmiştir. Ayrıca, Türkiyeyi tek taraflı ve tarihi gerçeklerle bağdaşmayan iddialarla karşısına alarak, Türkiyenin yapıcı girişimlerde bulunmasının önünü kesmiştir.

Ermenistanın bu saldırgan ve uzlaşmaz tutumu sürdürebilmesi için güçlü desteğe ihtiyacı vardır. Burada da bölge dışı güçler ve siyasi dengeler devreye girmektedir. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra meydana gelen hasarı kontrol altına alma çabasındaki Rusya Federasyonu, Ermenistanda Güney Kafkaslar ve komşu bölgelerde nüfuz sahibi olmasına olanak sağlayan güçlü bir zemin bulmuştur. Ermenistan bu desteğin vazgeçilmezliğinin bilinci içerisinde. Rusya da bu kazanımın bedelini ödemeye razı görünmektedir.

Diğer taraftan, Batılı ülkelerin de Ermenistanın Rusyaya bu denli bağımlı olmasından rahatsızlık duydukları ve Ermenistana özel bazı açılımlar y

apmak suretiyle bu bağımlılığı dengelemek, hatta Ermenistanı kendi saflarına çekebilmek gayreti içerisinde oldukları gözlenmektedir. Ermenistanın bu duyarlılığı istismar eden pragmatik bir politika izlediğini söylemek mümkündür. Nitekim Avrupa Birliği ile bir ortaklık anlaşması imzalanmasında son aşamaya gelmişken, Rusya ve Ermenistan devlet başkanları Moskovada bir araya gelmiş, sonrasında Ermenistan ABden vazgeçerek Avrasya Birliğini tercih etmiştir. Bununla birlikte Batı pes etmemiş, Avrasya Birliği tercihine rağmen Ermenistanı ABye gevşek de olsa bağlayacak bir ortaklık modeli geliştirilmesi girişimlerine başlamıştır.

Benzeri bir yaklaşım NATO tarafında da gözlenmektedir. Bu çerçevede, NATO'nun Ermenistanla, Rusyanın öncülüğünde Varşova Paktının yerini almak üzere kurulan Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütüne (CSTO) üyeliğine rağmen yürüttüğü iyimser ilişkiler dikkat çekmektedir.

Konunun Türkiyeyi yakından ilgilendiren yönü ise, gerek Rusyanın, gerek Batının, Ermenistanı karşılama almamak, hatta yanlarına çekebilmek için oynadıkları bu ikili oyunda, Ermeni iddialarına karşı çıkmamaları ve dolaylı olarak hoşgörü göstermeleridir. Din unsuru ve son dönemde daha da vurgulanmaya başlanan din birliği de Ermenistanın bu konuda hiç şüphesiz elini güçlendirmektedir.

Ermenistan ve Ermeni diasporasındaki, 2015 yılının Türkiye ve Türk karşıtı iddiaların genel kabul görmesi bakımından bir dönüm noktası olacağı yönündeki beklenti, konuyu takip edenleri de şaşırtmayan bir şekilde, hüsrarla sonuçlanmıştır. Bu durumun Ermenistana ve Ermeni diasporasına bir ders teşkil edip etmediğini zaman gösterecektir. Öte yandan, Türkiyenin ortaya koyduğu tarihi gerçekler ve çözüm önerileri uluslararası alanda giderek daha fazla kabul görmekte ve hukuk alanında somut sonuçlar vermektedir. Ermenistanın bir başka Nisan ayı daha geçtikten sonra Türkiyeye yönelik politikasında köklü bir değişikliğe gitmese bile mevcut konjonktür sebebiyle daha ılımlı bir politika izlemesi umudu hala vardır. Nitekim Ermenistanın ilk devlet başkanı döneminde bunun nasıl olabileceğine dair ipuçları vardır. Bu itibarla, Ermenistanda yeni bir sistemin başlangıcı olacak 2 Nisan genel seçimlerinden sonra yaşanacak gelişmeler yakından takip edilmelidir.

Türkiyenin Ermenistan ile ilişkilerine ikili zeminde olduğu kadar bölgesel istikrar ve işbirliği açısından da yaklaştığı görülmektedir. Bu çerçevede Türkiye, Ermenistanın Gürcistan ve özellikle Azerbaycan ile ilişkilerinin bölgesel istikrar ve işbirliğine katkısını ön plana çıkarma ihtiyacı hissetmektedir. Öte yandan Ermenistan, tek yanlı tarihsel iddia ve taleplerine destek bulma ve iki taraf arasında bir uzlaşmaya Ermenistanı destekleyen üçüncü tarafların baskısı altında gidilmesi politikası izlemektedir.

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: KILIÇ, Alev. 2026. "TÜRKİYE-ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2017 / 29. Nisan 11. Erişim Mayıs 29, 2026. <https://www.avim.org.tr/Blog/TURKIYE-ERMENISTAN-ILISKILERI-2>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır